

IGANDEETAN IRTETZEN DA

BIZKAITARREZ ETA GUIPUZKOARREZ EGUIÑA

DOMEKETAN URTETEN DAU

1902 Ko Ilbeltzaren
5.ºEuskalerrian. iru peseta urtean. — Erdalerrian. sei peseta urtean.
Guei Bakocha Chakur Chiki bat1902 ko Urtarrillaren
5.º

IBAIZABAL—en Echea, Bilbon—Dendari Kalean (Calle de la Tenderia), 19--Jaun Josè Astuy--renean

Gure euskera maitean albistari edo periodiku bakarko bat ez eukiteak, benetan minduten izan dauz euskaldun zintzo askoren biotzak.

Eta minduteko gauzea da izan, be, Europa guztiko izkuntzetan albistariak ikustea, gueu bakarrik gareala ainbakoak.

Gure anaia Prantzes-Euskaldunak dauke bat Donibane Lohitzunen (San Juan de Luz), amabost urte onetan, «Eskualduna» derichona, erdizka Prantzesek eta Euskeraz eguiña; beste bat eidaukee Kalifornian, ara bizi izaten joan direanak sorturikoa. Katalanak ainbat daukeez; Valencia-uaak bi edo iru.

Auzoetatik urrunago bagoaz, Turkialdeko Erri chikiak kontuan sartu barik, an daukaguz Bohemia-tarrak euren izkuntza baztertuta arguitara atera, ta bizi sendo bategaz ipiñi dabeela; an daukaguz Finlandia-ko guizonak, Errusia-ren mendape gogorrean bizi direanak; an daukaguz Finlandia-ko guizonak, Errusia-ren mendape gogorrean bizi direanak an daukaguz Irlandesak sutsu ta bizkor eurenari eusten, Inguales-erriaren oñi aztunaren azpian euren buruak ikusi-arren; an daukaguz Poloniarak Alemaniako gobernu sendoari aurre emoten.

Berbera pasaten da Europa-tik kanpora be, Indian, Filipinetan, Ejipton da beste leku askotan; eta iguizonak! nori burura etorriko iakon? Afrika Egoaldean (Africa Austral), gaur Boerak eta Ingualesak eztabaidan darabilen errialdeko guizon baltzak be, euren izkuntzetan periodikuak daukez, edo beintzat euki dabez orainchurarte. Orain illebe te erdi inguru izango da irakurri guendula, Ingualesen aguintariak, euroen kontra zeri edo-zer agueratu ebela edo, bertako izkuntzetan eguiñiko periodikuak debekau-eutseezala ango guizon baltzai.

Ingualesak, Prantzesak, Alemanak, Italianuak, Españolak, guztiak, zabaldu di rean toki guztietan sortu dabeek albistariak edo periodikuak.

Euskalduna, berea maite izaten, guizon guztien artean azkenengoa dala esan leke beraz; baiña ez, euskalduna bere erriari deuten maitetasunagaitik ezaguna izaten da alde guztietan. Zelan edo zegaitik izan eteda ba besteak bestean ez erakustea maitetasun ori, jatorrizko bere berbetea aztertu, landu ta zabalduaz? Itaune edo pregunta oni zeatz erantzutea eta gauza ain erreza, gauza askogaitik; baiña ichi daiegun alde batera gauza orrei, direanak direala goituteko etalako besterik bear, gogo sendo ta oso bat baiño.

Paper gauzetan esan dogun gure bakarkeriagaitik, eta gure euskera maitea gueroago ta zapalduago ta ostikopetua-go ikusiaz biotza minduta daukeen euskaldun batzuk erabagui dabe arguitarututea paper au, egongo dalakoan beste euskaldun gueien artean, gorachuago aitaturiko gogo eder sendo sutsua.

Beronek buruan diñoan leguez, bizkaitarrez eta guipuzkoarrez eguiña doa, orretarako errialde bietako azaldariak edo eguilleak daukazala izentaurik.

Beste eguizunik ez takar euskerearen alde lan eguitea baiño; euskereari eutsin, euskerea bizkortu, garbitu ta apaindu ta aberastu, baita be zabaldu al izango daben guñoan. Beraz, gure izkuntza ederriari begui ona deuten guztia, dana da bera, adiskidetzat ezautuko dau; are-

rio gaiztotzat, barriz, aren kontra esanakaz da eguiñenakaz dabilzanak, erri-barruan batzuk, erbestean asko, baiña erri-barrukoak, gueure artekoak charrenak, kaltetsuenak eta zikotzenak; onek, direanak direala, erruki barik joko dauz IBAIZABAL-ek bere orri-artetik.

Orain, bein beñean, Hendaya-ko Batzarak berari jagokazan frutuak emon arte, gaztelarren ortografiaz urtengo dau, berau dalako euskaldunak (banaka bat izan ezik) gaur-arte erabilli ta ikusi dabienan, letra bi kenduten dira bakarrik ortografia enetatik, c ta q, euren orde z ta k ipiñiaz, eta ori, bardin irakurten direalako, ta nai batzuok nai besteok gaztelarren alfabetuan dagozalako, ta beraz euskaldunak bardin ezagututen dabezalako. *Ciquindu ta zikindu, cequeña, ta zekena, zokondo ta zocondo, zera ta cerua*, nai modu batera ipiñi, nai bestera ipiñi, irakurten dakiñak bardin berba onek ebagui bear dauz, ta beraz, bardin ulertu edo entendi du bear.

Abegui on bat euki bear leukela IBAIZABAL-ek uste izan leike, daroazan kondeziño edo baldintasunakaz; erreza ira kurtea, erreza adituten, albistaduna (gaur albiste edo barriagora andia emoten iake, euskalerrian gaur entzute gueien dauken izkiralari edo eskritoreen bertso ta ira, kurkizunakaz, eta ganera ondo merkea; bere balioagaitik ezogu uste inori echeak lurra joko deusarik, ez arean.

Achakiak, orraitino, izango dira gogo bagakoen artean; zeintzuk izango direan ez takigu, achaki-soloak guisa askotako bedarra emoten dabelako; bat izango da urtean ausse: paper onek gatzik ez takar, obeagoa baiitz neuk be artuko nenke baiña....

Baiña-zaleakaz eztau aterako gauza onik ez, IBAIZABAL-ek ez inok, naita Gatzaga-ko gatz guztiak ekarrira be; orrelangoakaz ezer aterateko ezta besterik bear patatazati bat baiño gasagoa dan paper bat, erderaz eguiña izan ezker. Euskaldun zintzoak uste onari beguiratuko deutso ta gogoratuko dau IBAIZABAL dala euskera utsez eguiñiko periodiku bakarra, ta eztau besterik bear bera maite izateko ta berari laguntza apur bat emoteko.

MICHIRRIKAK (1)

Ipuya (2)

Michirrikak nairik beñ
festa on bat egiti,
bildu ziran oso goiz
denak elkarrekin;
oso apaindurikan
prest ziran atera
lendik pentzatutako
leku on batera;
eziti esan liteken
ainbateko ona,
zan elkarren artean
zuten zori-ona;
erakuzten zituzten
beren jantzi fiñak,
churi, gorri, moriak
berde ta urdiñak.

(1) Michirrikak, mariposas.
(2) Ipuya, fábula.

Lorerik politenak

beraren ondun,
oso itzusi zuten
ematen orduan,
zumodun jankai ona
zenkaten aukeran,
baitare ur gozoak
nai bazuten eran;
argi ederrak pillan
eguzkiyen gisa,
gorputz politak egiti
zezaten dizdiza.

Zar batek aldiyan beñ

zizon gazte biri,
zintzo kontu artzeko
beren buruari;
argira ez geyegui
inguratutzeko,
ez egoak erreta
bertan geldituzko;
bañan gazte choro bi
egan zabiñzanak,
etzuten ontzat artzen
zarraren esanak;
baizik chorokeriyan
zebilzala biyak
egoak erre ziyen
bertako argiyak
jeroririk amilka
leku zikiñera
loya zabaldu zuten
beren gorputzera!
alegiñak kentzeko
naiz guerora egiti
mancha zuten betiko
graman berekin.

Zembat gazte loituta
oidira guertatzen,
zarren esanik ontzat
ez dalako artzen;
gero damutasunaz
naiz asi garbitzen,
iñoiz ez dute manchik
gorputzetik kentzen!

JOSÉ ARTOLA.

Adiskide bi artuan

(Karta aguiria)

L. ABADEARI.

Adiskide itzaltsu ta guztiz maitea: Aspaldion nengoan gurari bizi biziz beterik zeugaz atualdi bat eukiteko euskeraz eta euskaldun albistari baten. Lenen eta beñ, izan beite nire eguiñena zuri esker samur, zintzo eta gogo onezkoak emotia euskerearen alde neugin eguiñi dozuzan aleguiñakaitik nozbait. Gomutauko zara zu, zelan aldi baten zeure laguntzalla izan nintzan, oñi baiño gaztechoagoa nintzanean; eta zelan, berbaikizun kaskachu bat lenengoz eguiteko asmoan sartu nenduzunean, esturaz beterik aurkitu nintzan. Zek estututen nenduan bakizu? Euskalerrian jaio, asi ta bizi oguetaz urteetan, eta matasatuta dagoan firua baiño nastanago neukalaco miiña, berbachu bi euskeraz irakasteguitik zuzenduteko. ¡A elizguizon-guei gazteak; euskera zaleak izan zaiteze,

bastela ganorabaco esturaz! beterik bear eliztatenean ikusiko dozue zeuen burua! Nire barrua zabaldu, biotza poztu, ta adifia arguitu ebana une atan, zen zara, adiskide kutuna, zerren orrialde labur eta mamint-su bat ipiñi zenduan neure eskuetan (ez berbaikizunduna, ezpada euskerazko esakera batzuk eukazana) arguitu, ariñdu ta errezturik gueratu zeitean nire lana. Esker-rak, ba, euskeraz eta euskerazko albistari onekaitik, eguiñ zeustan eta euskereari eguiñ zeustan onagaitik aldi atanche. Zure ardurea ta argibidea izan ezpaneu orduan neugan, ez takit eguiaz euskeraz berba eguiñ nebala esaten azartuko banintzan; ezta erdaldun batek, ala euskaldunak gueiago ta obeto ulertuko eteustan be. Gure ondoren datozen abade gazteen onez nai izan dot ba aguri aguirian ipiñi neugaz jazo zana; eurak beluchu ezautu eztaien zer bearrezkoa euskerea dabeen. Neure lenengo gaurau edo puntua albistarian izan beite zure gorantz aldi au: zeuk lenengo lenengo jorratu, astertu ta onaritu zendualako neure landara ziztrif, zimel eta indargea euskeran. Nozbait izan zarean ezker oñi errukiorra nigaz, biotz samurra zeure ardurapeko kristifianakaz, eta euskera-zalea dandanaen onean, zergaitik ni asetuta gueratu-ko naz lengo zure on-eguiñakaz, eskatu baga barriro, asko ta ugariak, zeure mendeko ta euren antzekoen onean badira? Orraba, zergaitik beñola arguitu nenduzun leguez, nai neuken orainche be arguitutea daukadazan illuntasun ta estura samar batzuk, edu orretakosse edo mueta bardinsamarrekoak; albistari onetatissek uste dot erantzungo deustala, neuk baiño gueichugok be ikasi ta ikusi daien. Urrengo-arte, bada.

Adiskide eskertsu eta zintzo, zeure lagun
ABADE-GAZTEA.

Zumatzetan, 27, XII, 1601.

Euskaldun Erdalzalea

Gaztetan bazabiltza
irri eta farra
zaartzan egingo dezu
gogotik negarra.

I

—Ama, beti onela izan bear al det nik?

—Gaizkicho ere bazaude ta...

—Bai, ez ondo ere; beti abarca zaarra tataras dedala...

—¡Emakumea! zedorrek nai dezulako.

—¡Nik nai dedalako?

—Bai, zu-zedorrek nai dezulako; eta bestela, ainbeste naskatzen bazaituzte abarka zaarak, ibilli zaite oñi-utsetan. Orra gauza bat ona ta merkea.

—¡Baita zera ere...! Sikiera besterik ezpada ere, prancha apurcho bat ikasi edo...

—¡Ai Jainko mutial! Gure echean bear dan prancha ta gueigo ere bidakizu bai ondo.

—¡Nik jakin?

—Bai zuk. Atso zuk ibilli zenduan azpiko gona zuria, artu det gaur eskuan, ipiñi det lurrean eta ¡ea mutill! zut-zutik guel-ditu da, kanpaia diruriela. Arruerdiren bit almidoi izan bear zuen berekin eta uste

det globo bat eguin zitekeala gona orrekin. ¿Eta alaere uste dezu, gure echerako duñ prancha eztakizula?

—Orregatik ba, juango banintz ni serbitzera Mardill aldera, ikasiko nuke almidoi guchirekin eta ondo pranchatzen.

—¿Serbitzera diozu? Jaungoikoa serbitzen badegu ondo, gañerako gauza, guk bear ditugun guziak, berak emango dizkigu.

—Ama, badakit ori, ¿baño zer? ¿Uste dezu Mardillen eztagoala Jainkorik?

—¡A! Beraz bada an ere.

—Bai, ama, bai; emengoche Jainko berbera da an ere.

—Eta emengo Jainkoa bera bada an ere, emen bertan serbizazu, ta eztezu Mardillera joan bearrik.

—Mardillen beste gauza askoere badaude, erdera ta...

—Baño eztezu ba esan badakizula Jainkoa ondo serbitu ezker, bear ditugun gauza guziak berak emango dizkigula, ala ¿zer? Bear ezitugun gauzak ere ¿nai zizukete?

—Nik eztakit ba; beste askoere juaten dira ta...

—Gueiango dira juaten ezitiranak.

—Nik ba gaur artu det nere lagun Pachika Azaldeguikok. Mardilltik ¿guintako karta ta...

—Eta ¿zer dio?

—Ara ba... irakurriko det:

Kerira Preta. Me alargaré cuando erresibes esta, de ke estás como siempre bapa. Yo estoi kon salut plubika, no erreplúbika, sino salut, gracias á Dios. Esta sirbe para desir á ti ke á kojiro yo karta de ti y puerta abrida ya tienes para kasa konde Trillo aurrez-aurre de mi kasa, kaille kamiferos, número 2.º piso 14. El soldata es 4 duro en el mes, y en el año dos bota-pares de charol, ke son mejor ke abarkas, y si bienes plonto, dibertiremos mucho. Barato benir si kieres, espera un poquito asta... ¿komo se dise pues y... Maizet-arte, y ya amerkarán ternes para San Isirdos. Abisar ya arás lo que te parese á mi. señas Kamiferos 15 prinsipal y erresibe un abrasso de tu amiga, Paka.

—¿Nor degu Paka ori?

—¿Esan det ba; Azaldeguiko Pachika?

—¿Zer? Emen Pachika ta an Paka? Eztu demontretan asko irabazi; erdi erditik alajaña kendu diote zatirik andiena. Zuaz guero Mardillera... eta aleguia; ¿zein eche-tan ote dago?

—Ara, Erreguñaren urrengo señoira izan bear duela diote aren echekoandreak, beñeipein paper askotan irakurten omen da Doña Salut Plubikaren izena. Onelako edo alako erritan, eta leku askotan, ondo edo gaizki, edo nolabaite ere dagoala, eta asko estimatzen dan presona dala.

—¿Eta ori esateko eskribitu dizu?

—Badakizu ba; lagunak guñian ta...

—¿Ez aldiozu zedorrek eskribitu?

—¡Ama! ¿Ez aldakizu nik eskribitzen ez-takidala?

—Or aditu dizut ba nik «karta kojiro», edo orrelako zerbait ere.

—¡A, bai! «Karta kojiro»-k esan nai du karta jokoa.

—¿Eta ezitzi beste gauzarik esaten?

—Bai; Konde batek nai duela mirabe euskaldun bat, baño ez nolanaikoa, baizik ona, eta nizaz oroitu dala, eta joateko sin palta, bada oso ondo izango naizela.

—Ondo izate ori, ¿nola ote da guero?

—Esaten du egunero meza entzun, baita ere errosarioa errezatu, zortzian beñ kon-pesatu, jai artaldean eskola domiñikalera, illuntzerako echera, gabeen amarretako oera, seietan jaiki goizean, josten eta pranchan echean bertan ikasi, eta soldata neronek eskatzen dedana, eta udan bi illabete-ko echera; guzi guzia erderaz eta ondocho noski.

—Laburchoa iritzi diot kartari orrenbeste gauza esateko, baño dana dala. Eta

¿eztu esaten egunero kochean pasiatuko dezu enik?

—¡A! bai; baño egualdi ona dagoanian bakarrik. Charra dagoanian Elizak bizitatzera.

—Beraz besterik ezean Elizara, ¿e? ¿Ez-ta ala?

—Ori ere... eta zer ba?

—¿Zer? Zoaz Kasinta gana belasse, eta erantzun deiola karta orri, esanaz karamel-loak ezitrala astoarentzat eguiñak.

—Baño ¿zer esan nai du orrek?

—Ipiñ deiola orrisse erderaz, eta as-ko da.

—Ondo da; banao.

II

—¿Badakitzu karta?

—Bai ama, emen dakart.

—Ia zer esaten diozun.

—Ara: Kerira Paka; eresibido karta y no se dise kojiro, porke si no, erresela Madre, digo pues eresibido, y está parami mas gozo que karamelos, ke no son azidos (1) para burros. Esto es un desir de Madre, ke no está mui agustao por mi; pero, besterik ezpada, espakando tambien aunke sea ir si ia me aré en San Isirdos á Mardill Memorias á Don Konde Trillo y asta San Isirdos se despide tu amiga ke te afresia de korason, PETRA.

—¿Zer esan nai du euskeraz?

—Zuk esan dezuna, au da, karmeloak ezitreala astoarentzat eguiñak, no son azidos para burros.

—Eta ¿zer esan nai du ba espakando-k?

—Ez espero izateko ni.

—Eta San Isidroetako ¿zer esaten diozu ba?

—¡A! bai. San Isirdori errezatzeko, arto ta gari onak izan ditzagun. Ori Kasintak bere partez ipiñ diona da.

—¿Badakizu zein dan Jaungoikoaren legueko zortzigarren aguinte edo mandamentua?

—Orain bertan ez naiz oroitzen, baño laster gogoratuko det.

—Gogoratu balenbaitlen eta gorde ondo.

—Orain arte ereba, ustez...

—Ba aurrerakoan obeki; premia dago ta, Ondo da; eguingo det.

III

—¡¡¡Jesuuuús!!! ¿Petraere Madrillen?

—Bai enechoa, ia lo kreio. ¿Zer uested zenduntan ba? ¿Mardill zuentzat bakarrik eguiña zala?

—Ez nunbait ¿Eta noiz etorri zera?

—Esangoizut, una, dos, tres... ara, orain bosten bat aste, digo... bai poka masome. noseat.

—Eta ikusten dedanez erderan ere aurrera zoaz.

—Bai emakumea; menosen izan nintzane. Nink uste nuen baño pasillago da.

—Onuzkero Madrilgo kaleen berri ere badakizu ¿e?

—Orandik ba ala, ala amediascho.

—¿Eta nun bizi zera?

—Kaille Kamiferos lumero segundo piso katortzean.

—Lumero katortze ta piso segundoan izango da ¿ezta ala?

—Izan diteke; esan dizut ba kalietan oraindik amediascho nagoala, eta lumeroe etan ere lo mismo.

—Jai arsaldetan ateratzen zera pasiara?

—Bai, bai; nagusi onak ditut, eta pranchamentian uzten dirate.

—Ba orduan, datorren jaiera arte.

—Si Dios kiere, agur.

IV

—Petra, ¿qué ha traído V.?

—Pedernil, señorita.

—¿Qué es eso de pedernil?

—Uste lo que me ha dicho, pues... ¡ene!,... ¿cómo es pues!... ¡ia! urdei-azpiko.

(1) Hechos

—¿Y merluza?

—No señorita?

—¿Pues?

—Erdipuendikocho estaba y por es-pues.

—Pero... ¿qué tenía?

—Dolor.

—¿Y en qué ha conocido que una mer-luza muerta tiene dolor?

—En nariz.

—¿En la nariz de la merluza?

—No señorita, sino en mio, arrimando á merlusa, sentir que hase dolor que no es usai-gozo.

—Diga V. siquiera olor y no diga V. dis-parates.

—¡A señorita! Perdonar pues, porque yo no quiero también disparar. Me a equivo-caró. Ya apuntaré; loor.

—¡Ba, ba! Predicar en desierto sermón perdido.

—Si señorita. Mal gente es aquellos pra-bicantes y uelgueros de Desierto, Sestao y asi.

V

—Tan... tan... tan, abe María Purísima; sin pekado konzebida. Eche onetatik atera dan difunto edo difuntaren animarik bada-go purgatorioko penetan, Jaungoiko erru-kitsuak lenbait len zerura eraman dezan. Aita gurea, zeruetan zaudena, santifikatua izan bedi zure izena....

—¿Artuko zenduke salda?

—Bai pozik, ene alabachoa; emezortzi ordu onetan ezerchoere artu gabe nago ta.

—Ona bada emen eta arzazu.

—Jainkoak pagatu deguizula. ¿Zenbat urte dituzu, gastechoa?

—Amazapi; eta emen nago ezer ere ikasi gabe, amaren ondoan, nik serbitzera joan nai, ta amak uzten eztidala.

—¿Serbitzera?

—Bai, Madrilerako desiotan.

—Artazala janaz, obedez egon amaren ondoan, Madrillen bizkocho artean baño.

—¿Zergatik?

—Zergatik ondo lumatu baño len egatu nai duan choricumea, katuak laster arrapatsen duen. Beragatik, ikasi ezazu ondo onako kanta au:

Choricumeak ondoen dira
Egoten Beren kabian,
Aita ta Amak kontu artuaz
Eguna eta gabian;
Ondo lumatu gabe badira
Asten egaka abian,
Ega ezifnez jausita dira
Agudo izango bían,
Katuren baten atzaparretan
Ustez-usterik gabian.

—¿Eta zer esan nai du berso orrek?

—Amaren ondolik aldutzen bazera bere borondatearen kontra, galduko zerala.

—¿Zergatik esaten didazu ori?

—Ara zergatik. Emezortzi uterekin juan nintzan Madrillera amak nai etzuela; eta eman nion atsekabeak amari bizitza laburtu zión, eta laster ill zan. Negar-malkoren batzuek issuri nituan, ill zala jakitean; bai-ño laster aztu nintzan. Nere egarri guzia apaintzea ta erderaz itz eguitea zan. Konde baten echean nengoen, baño zer bizitza eguin nuen urte batzuetan, nere buru eder-irtizia apaintzeagatik, lotsaren lotsaz ezin esan nezake. Galdu nuen osasuna eta, oroi-tu nintzan nere amaz, baño ¡gaissoa! ¡ill zan!

¡Nik ill nuen! Gaisotegui batean igaro nuen urte bete osoa, eta gueroztik eskean bizi naiz, Jaunari erregutuaz, neure pauso tristeak nere pekatuen penitentzian artu; eta errukiz beguira deguidala. ¿Naiko zen-duke, gaztechoa, ni ibilli naizen, eta nabi-llen bezela ibiltzea?

—Eztakiola, arren, nai gure Jainkoari orrelako gauzarik.

—Ba, ikasi ondo eta kantatu sarri, era-kutsi dizudan bertso ori.

—Eguingo det, bai.

—Bestela.....

—Bestela ¿zer?

—Bestela kantatu bearko dezu nik sarri-tan kanta oi dedan beste au:

Ille gorria begui urdiñak

Zuri-gorria azala,

Nik uste nuen edertasun au

Betiko larrosa zala;

Baíña dana zan iduripena

Bakar bakarrik itzala,

Goiztik gabera igaro ziran

Danak aizea bezela,

Negarrez nabill, Jaunari eske,

Errukiz artu nazala.

—¡Ai, ai! Biak ere bertso ederrak dira oiek, baño buru arinchua det, beingoan orrelako gauzak ikasteko.

—¿Nai dezu esan deizudan itz guchitan bi berso oien mami guzia, errez ikasi de-zazun?

—Bai, eguizu mesede.

—Ara ba:

Gaztetan bazabilza

Irri eta parra,

Zaartzan eguingo dezu

Gogotik negarra,

P. M. U,

ESTUALDIETAN

Gure irakurla guztiak, direanak direala noz edo bein estu bizi izatera eldu leikez; da burua ateraten ikasi daíen erakutsi gura dentseguz zeintzuk izan direan guizon as-mutsu batzuri estualdietatik urteteko otu-riko bideak. Mueta edo guisa guztietariko estualdiak, nai ta be, ezifí erakutsi leikez; baíña batzuk ondo ezautu-ezker, besteak echakuz burutik arrun ibiliko. Ikusi daigu-zan batzuk.

Mediku baten estualdia.

Medikuari batzuk osaguillea esaten deut-se, beste batzuk sendaria; gure oni osterá ez medikua ez osaguillea ez sendaria ezut-san ifio esaten: D. Blas.

Bera bizi zan errian neskaaz argal balt-zeran ziztrin bat egoan, berbutsa, berari sinistu bear baiako, gaiso guztiak aldean erabilzana. Buruko miñik ifio aitatu-ez-ker, «zagoz isillik» erantzun oi eban, «neu baño buruko mintsuagorik eztot uste ifior egon leikeanik.» Arpeguia lotuta ifior baekusan, auntzen beguiak langose larriakaz «zer dozu» esaten eban; da nai zala aguiñe-tako miña, nai belarrietakoa, nai leguena, nai saldarra «neuk ikusi dodan beste ikus-teko birritan jaio bear izango dozu» erant-zuten eban. Urtetsua izatea gaisotzat euk; bear balitz, sagu zaarra baño urtetsuago zan baño gaiso orrisse izango zan eguno ezautu ezebana.

Don Blasék urrunetik ikusten ebaneko bestela baitakoan (edo berak esaten eban leguez *disimuladamentean*) zearretara artu-ta igues eguiten eutsan. Igues eguiteko as-tirik ezeukanian, gogoaz kontrako irribar-rechua eguiñaz, egun on edo arratsalde on esanda adi edo atentziñoz egoten iakon, Ai Don Blas, asten jakon gure percheda zime-la; zutunik egeteko eztakit zelan gauza na-zan; aizeren bat sartu bear izan jat saiat-s-azur-artean; alboko miñen miñaz nun nagon be eztakit. Eta ezin gueldi egon; kalean ibili bear beti, bestela lau urteko umea na-zala lurperatuko nendukee. Bai iona naz neu ezer eguin barik egoteke! Buruari gaz-terik kontu eguin bear jakolako ze bestela, neu ibili kalerik kale, zeri nakio, nun, ze barri? ez siniztu. (D. Blas bitartean estu ta erlojoari beguira). Zer dericho, D. Blas, eguin bear dodala? Ba..... ibilli illarte. Mo-du onetako berbak sarri (neskaaz gaisoki aren urterik adifia bider ezarren) esan eut-sazan D. Blasék. Bein, beti leguez bestea asita. kale balean da egun arguitan, ona emen zer esan eutsan: arpeguian do zu ezaun zerbait daukazuna. Ateraizu ea es-kntur ori..... ateraizu orain miña..... kan-

porago.... Eukiolanche; beguiak ichi oraiñ, ondo guero; ta egon olanche neuk esanarte, sustrairaguiño mifiori ikusi bear deusut-eta.

Eta neskazaarra plan-plantan, kale kalean, da egun argitan, mifia aguiririk ichi-ta, urren zan atari baten eskuta zan. Kanean joazanen barre-algarak neskazaara osatuari zabaldu eragun eutszan beguiak,

Ezeban aurrerantzan gaiso-konturik aita-tu be eguiten. D, Blasek ezeban beste gauzarik bear izan estualdi atatik urtetako.

TRUMON-EURIA

—¡Amen Mari-Kurtzelu!

—¡Aor Tonto-lapikol!

—Tontoa nazala-ta

Ezeuke ipiñiko

Orraitiño atsamar bat

Neure aguin-artean.

—¡*fi que hombre tan lerda*

—Asten azanean

Erderaz inok ezin

Euki lein barria.

—*Otros* eta ik baiño

Obeto erderia

Nik *Comprendietan* dot

Guizon chocholoa

—Alan uste don baiña,

¡Ause don arloa!

Iñoz herba bi zuzen

Ezin entzun deunaz

Nai dala euskera izan

Nai dala erderaz.

—Si envidia se r eskabi

El cabeza lo que es

Igual igual que nabos

Murri tendrías pues.

—¡Ori don erderial

El eskabi ta murri,

El cabeza.... baiña nok

Aituko ion orí?

—Eure abueleari

Artuioi ulea,

I lango granujakaz

Ezin denpora

Emon neikek nik, *yaya*

que pelagatua!

¡Ik erderaz zer dakik?

¡Bestelako astua!

—Ene mutillak, au dok

Euskaria osteral

Yaya, pelagatua,

Granuja, abuelea;

Ezaz Mari-Kurtzelu

Baizik Mari-Trauskil,

Ta izen ori nai ezik

Artuin Mari-Canñill.

—Artuko dodana dok

Escoba mango bat,

Ta beragaz *el cuerpo*

Berotuko deuat,

Chakurto *sinbergüentza*

Borracho, bergante,

Lapur, *zazkel-ipurdi,*

Picaro, tunante.....

—Zaparrada galanta

Diardun botaten,

Ire aia langorik

Echunat ezautzen;

Mari-Candilen ordeaz

Esan leiken iri

Beste izen egoki bat,

Au don, Mari-Charri

—Aurretik be ken akit

Guizon deabrua,

Galdu bear deust onek

Benetan burua.

—Ja, ja, burua galdu

¡Galduta eztaukan ba?

¡Ondiño be gueiako

Galdu nai don ala?

—Jesus, Jesus, au zer da.

—Au charriemea.

—Arren isildu aite

—Nai al don bakea?

—¡Ai Jaungoiko lastana!

—Badator negarra.

—¡Iri zer eguin deuat?

—Ez izan gangarra!

—Eneban sinistuko

Guizon batek ori

Eguin bear eutsala

Andrazko bateri.

—Aolan, aolan, eguinein

Euskera garbia

Ta orduanche izango az

Andrazko maitia;

Ez len leguez kurtzelu

Zaar baten antzera

Ez argui eta ez illun

Eguiten dabela.

Euskaldun ona izaten

Aleguindu aite

Ta orduan esangunat

Neure Mari-Maite.

—¡Mari-maite bai.... au da

Bestelango zera!

El que mejor te quieres

Llorar ya te hasera.

—¿Ostera be asi gara

Erderakadakaz?

—Ez, ez, aztu eguin iatak

Neure negarrakaz.

—Tire ba, aurrerantzean

Ez aztu gaurkoaz,

Eta agur kurtzelucho

—Juaite Jainkoaz,

Aguinduta daukagun egunean ateratearren periodikua, beste inprenta baten bota bear izan dogu lenengo guei edo número au, ta orregaitik doa alanolan eguiña. Bigarrena guenk autatuko inprentan urtengo dau, letra eder andiakaz eta polito moldaturik.....

Asteko barriak

Euskalerrian

Bizkaian

Bizkaiko uri batzuetan izango dira erre-guen-aguinduzko alkateak:

Bilbon, Baldomero Villante; Barakaldon, Serafin Goikoechea; Durangon, José Ramon Rius; Markinan, Federico Mugar-tegui; Balmasedan, José Iturmendi; Guernikan, Agapito Garteiz; eta Bermeon, Teodoro Casa-Camiño.

Urtebarri egunean, legueak agintzen dabenez, euki eban Bilboko Kontzejuak bere sesioño edo batzaldia, alkate ta kontzejal barriak euren lekuak emoteko, ta urteteko egozanak eurenak isteko.

Alkate-ordeazkoak edo *teniente*-ak autatu zirean era onetara:

Lenengoa, Bizente Uriguen 23 botogaz; bigarrena, Kalixto Zuazo, 21 botogaz; irugarrena, Bizente Torre, 20-gaz; laugarrena, Eujenio Zarauz, 23-gaz; bosgarrena, Pedro Maria Merladet, 19-gaz (au barriro autatu bear dabe, guichienez 20 boto euki bear dabezalako alkate-ordeazkoa izateko); seigarrena, Julian Echebarria, 19-gaz au be, ta beraz barriro autatu bearrekoa; zaz-pigarrena, Pedro Bilbao, 21-gaz; zortzigarrena, Bicente Fatrás, 20-gaz; bederatzigarrena, Francisco Ulazia, 21-gaz.

Sindikoak: Lenengo izateko Telesforo Areizaga-k euki ebazan 17 boto, (len esan dogunez ezira naikoa); bigarren sindiko, Nikolas Gamindek, 21 boto

Autaldi edo eleziño onen ondorean erabagui eben, batzaldia eukiteko eguna eguastenaizango zala, ta ordura, arratzaldeko laurak. Sozialistak ezeben gura ordu au, ta adierazo eben arratzaldeko zeirak ordu obeagoa zala; baiña besteak ezeutseen aintzat artu gurari au.

Batzaldi bitartean, Uriko-echearen aurrean guizon-pillo bat egoan icharoten, da kontzejalak urten ebenean, sozialistak cha-

loak jo eutseezan ziziriko batzuk erreta, ta enparauak ehistuka ta garraizika artu zituezan, ta chifelak galerazo epaletutse, alkatearen atzean joango zirean deadarka ta chakurrenak esaten. Au etzan besterik Kontzejal-sozialisten bengantza bat baiño, euren artean alkate-ordeazko bat autatu etzalako.

Icharoten egon zireanak euren nai-izatez edo borondatez etzirean egonizango, norbaiteren aginduz baiño; bestelan joango zirean bazkaldutera, ordua be bazan da (arrasteiko ordu biak urtean, da goizeko amarretatik gueiako an egozan mutillok.

Azkenengo domekan euki eben Elorrión jaialdi bat Bañu-eche barriko guizategui zabalean, Domeketako Eskolara doazan nezkakillai sariak banatuteko.

Kantau zirean «Gazterikan bazabiz...» eta «Gaboneko kantak»; euzkerazko komedia bat, iru eguintzako, «Katalin ta Mari-Crus», agurtu eben neskatillak eurak; eta Azurmendi abadeak berbaldi eder bat eguin eutseen gueroago.

Zorionak opa deuseguz onetariko jaien zuzentzalleai, bada, eurakaz ekandu onak zabaldu ez eze, euskereari be mecede andia eguiten deuse.

Hendaya-n baturiko Euskal-Batzarraren sekretarioak jakin eraguiten dau: Iragoko Iraillaren amaseigarren Hendayan artu zirean erabaguiak diñoenez, bertara joan etzirean euskera-saleak jabin beie, urte onetako urtarrill guztian daukeela epea edo plazo-a, eskabidea eguiteko Batzar atakoak izan gura badabe; eskabide ori zuzendu beie Baionara, Batzarraren buru edo presidente, Adema kanonigu jaunagana.

«Centro Vasco-ko» junteak, euki dabenez lenengo batzaldian, erabagui dau, igaz eguin zirean leguez, aurtan be eguiteko berbaldiak, bazkide edo sozioen irakasgarri-rako.

Bermeon gabon aurrechuan ito zireanen famelien lagungarritzat, «Centro Vasco-n» edegui zan euspen edo suskizino, aurrera doa, ta bi mille peseta inguru batu dira oraingo.

Eztaigun euki, guizonak, atzerakuntzarik orretarako; kontu eguin daigun, oguerleko bat edo bi erreze erreze eta ardura barik ateraten doguzala sakeletik, zezenketak edo korridak, edo orrelako erdalkeriren bai ikusteko; gure diruak Andaluzia aldera eroan daiezan andik etorten direan guizoncho praka-estu dunak, edo Madrill alde-tik komediak eguiten jatorkuzan guizon zistrin plautiritzuak.

Gure laguntzailleai oarketa bat. Periodiku onetan urtetan dabenez irakurkizunen jaube, eguin dabenez urten bear dau; t-orregaitik, IBAIZABAL-erako artuko dogu. zan paperak, emen berton guertatuko dira

Datorren gueitik edo urregotik asiko gara arguitaratuten Moguel entzute andiko euskalzalearen sermoiak. Bigarren orrian, folletin antzera ipiñiko doguz, guero liburu-ruhu bat eurakaz eguin daian gure dabenez. Uste dogu Euskalerriko Elizguizonak pozarren artuko dabezala.

Guipuzkoan

Donostian, kanta zuten azkenengo igandean Chanton Pipcerri, «Circulo Catolico» deitzen zayon batzar-echeak dauden guizategui edo saloian.

Eser-toki guziak zegozen beterik eta guizategui inguruko karrejoetan ezin iduki ala jende bazegoan. Erzilla eta Arando irten ziranean aguer-tokira, chalo jotze aundiak izan ziran; baita ere errepresentazioak iraun zeban denpora guzian.

Orkestaren buru izandu zan Chanton Pipcerri-ren eguille Buenaventura Zapirain. Au bezelako jaiak urtean urtean eguiten dituzte Donostia-ko seme euskera-zale-suak, Eguberriak datoritzanean. ¡Ongi, guizonak, eta aurrera beti euskal-oitura oiekin! Bakar bakarrik samiti piskacho bat ematen dizkigu urtean beifi baiñon gueiagotan ez ikastea orlango festa ederrak.

Erreguen aginduz lonbratuak izandu dira alkatetzat urren dijoazen jaunak: Donostian, Ramon Machimbarrena; Tolosan, Felipe Irazusta; Azpeitin, Juan Jose Ezeiza; Oñatin, Santos Echevarria.

Elgoibar-tit Ondarroara korreoa eramateko arramata eguingo da ill onen amairu-garrenean, era batera Donostian, Bilbon eta Madrillen.

Schola Cantorum izena duen kantari talde famatsuak ospatu zuen Urteberri egunean festa-aldi bat, Donostiako «Circulo de Bellas Artes» deitzen batzar-tokian.

Bilbora ere etorriko da gueroago kantari-talde ori, festa-aldi batzuek ematera, emengo *Filarmónica* deitzen batzakuntzaren erreguz.

Kanbo-ko chikiak aupadea bota du, munduan dagoenik pelotari onenari bi partidu jokatu diozkatela, bat Hendaya-ko pelota-joku berrian, eta bestea Ondarrabian. Milla *franco* (Prantziako peseta)-tik bost milla *franco*-ra dituela prest jokatzeke.

Euskalerriko pelotariak izango dute Kanbo-ko chikiaren berri; baiña eztenik inor baldin balego, jakin erazoten diozagu zuzendu lezaketazala Kanbo-ko errira, Baiona inguruan, Franzian. ¡Ja mutillak or.

Erdalarrietan

Barzelonan languilleak lanik eguin gura eztabela dabiz, eztabaidan beti leguez euren ugazaba edo nagusiakaz. Untzietatik arrikatza ateraten estabe isten, da kai edo portutik fabriketara ikatzak eroaten ibiltan direan burdidunak be oporreetan dabiz, eta orregaitik fabrikak guelditu eguin bear izango dabe, bada ikatz barik ezin leikee lanik eguin. Beraz, laster egongo dira alpe-rrik Barzelonako bearguin guziak edo gueienak; eta euren bildurrez, gobiernuaren gogoia eida, ango kapitan jeneralari emotea aguintasuna, onek bere soldauakaz bakeari eutsin duguon.

Inglaterran zauzkada andia izan da Boerrak oraintsuan eguin deutesen chakadeaz.

Boerrak euren jeneral Dewet buru ebela sartu iakeezan inguelesai uesterik guichien eukenean, egotoki edo kamento batera, ta 75 guizon ill, 90 zauritu, ta 700 prisioneru artu eutseezan. Ganera, iru kañoe burdi, abelgorri, zaldi, arma ta beste gauza asko.

Inglaterran, uste eben Boerrak guztiz makalduta ebilzaala, ta guereak laster eukala bere azkena; baiña atake onek erakutsi deuse, ondiño guereak iraunteko ichurea daukala, ta Boerrak, uste eben baiño bizkorrago dagozala; orregaitik dagoz inguelesak izuturik, ta gogoratuten anchinako esakunea «bake char bat, guerra on bat baiño obeago dala».

Alemanian da Italian bildurrez dabiz anarkistakaz. Nundik edo andik jakin dabe Amerikatik urten dabeala norbaitzuk Alemanian aguintaria ta Italiako erreguea illteko gogoaz, da oraiñ untzietan datozen guztiai kargu artsen dabiz, baita trenetan da edozein modutan erri aretara doazan guztiai be.

Erregue izatea gauza ona izan bear dau, aguindutea guztioi gustaten iaku-ta; baiña orretara beti bildurrez bisi izatekotan, obe da baserritarra izan, bada onek, taloa ta ezneaz okotzeraguiño bete ta guero, arria leguez lo eguiten dau, ifloren da ezeren bildur ezala.

Ameriketean, Argentina ta Chile, alkarri oratzeko zorian dabiz, errialde biaren mugak ondo markata dagozala ta eztagozala.

Errialde bi orretan euskaldun asko bizi dira, ta guereak kalte andiak dakazanez, eztaiala nai Jaungoikoak bakeak auste. Mingarria izango litzake, muguetako lur apur batzukaitik, gauza andirik balio eztabenakaitik urtean, erri bi alkarren ganera joatea.

Poloniako andrak alkar artu dabe gaurtik aurrera ez erabilteko alemanez dagozan periodikuak, ez liburu ez ezer, euren izkuntzan eguiña izan ezik.

Malta-ko ugartearen be, inguelesak aguindu dabe eskoletan da ayuntamentuetan ingueles-berbetea erabilteko, ta bertako jenteak gogor erantzun dau, ta ezteutse jaramonik eguiten inguelesen aguinduai gauza orretan.

¡Ikasi, euskaldunak; ikasteko bear-izana badago-ta!

Imp. de Angel Martinez Gran Nía, 6.

EUSKERAZKO LIBURUAK

Euskal-Izkuntza

Naiz bizkaitarra orobat guipuzkoatar izkuntza ikasi nai dituenak ez lezakete arkitu gai obeko libururik «Método práctico para aprender el Euskera bizkaino y guipuzcoano» eta «clave de temas ó complemento del Método práctico» deritzaitenak-baiño. R. M. Azkue abadeak izkiratu edo izkribatuak dira.

Biak batean bost pesetan daude salgai *Ibaizabal*-en echean.

Lora-sorta espiritualala ta ESKU LIBURUA

Euzkeraz eguin direan libururik onenetarikoak dira onek, batez bere *Esku-liburua*, Ona omen beronegaitik zer esan eban Moguel euskalzale jakitunak:

«Ediroko dau *Esku Liburu* onetan, Bizkaiko euskeran ederto adierazo leitezala esan bear direan gauzaak, berba nekezaleen aietan dabilzanakaz. Bizkai barru barruko semea da bera, ta bere euskera garbi ta ederrak ezagutu eragingo dau nun-nai, ikasí leiteala ondo berba eguiten, burua zerbait nekatu gura bada.. Alperren soloak beti egongo dira bedar charrez beteak. Bizkaitar guztiak erosi bear leukee liburu.uchu esan dogun au».

Ibaizabal en suskritoientzat iruna erreal dira; besteentzat launa.

Peru Abarka

Juan Antonio Moguel, abadeak, izkiraturiko liburu eder onetan ikasi leike euskera garbi garbia ta igaro leitez aldi gogotsak Maisu Juan-ek. eta Peru abarkak daukeezan autu edo konbertzaziñoakaz.

Azkenean dakar *apéndice* edo gueigarri bat, nun Moguel-ek adierazoten daben, gure berbeta zaarra baserriko gauzak esateko baiño gueiagotarak dala gauza; orretarako dakaz euskeraz ederto ipiñita *Ciceron*-en berbaldia *Calilina*-ren kontra, *Germánico*-rena bere soldaduai, ta beste gauza batsuk *Q. Curcio*, *Salustio*, *Tito Livio*. *Tacito*-gandik artuta.

Liburu eder au daukagu salguei sei erlean.

PARNASORAKO BIDEA

135 orri daukazan liburua, EUSEBIO MARIA D. AZKUEK bertsoetan eguiñikoa.

Liburu onek daukazan bertsoak klase onetarikoak dira:

I. Deboziñoak. II. Ipiñak. III. Jolasgarriak. IV. Kondairazkoak. V. Barregarriak. VI. Ziri-bertsoak (epigramak). VII. Pozgarriak. VIII. Benetakoak (serioak).

Gure suskritoientzak 2 peseta bakocha. Besteentzat 2,50 peseta.

AUÑEMENDIKO LOREA

Domingo Aguirre abadeak eguiña

Gure irakurleen artean asko izango dira liburu onen barri dakienak. Euskera garbia, irakaspén ona, liburuan Aguirre jaunak ipiñi dabezan lagunak (Riktrudis, Amando, Adalbaldo ta besteak) egoki ta moduz taiatuak....

Gaur-arteko nobela edo irakurgueirik onenetarikoak euskeraz. Peseta ta erdian, 1.50 daukagu salguei.

Deboziñoako liburuak

Kristau Doktriñ, aita Juan Antonio Ubillos-ek guipuzkoako euskeran eguiñikoa.

Konfesiño ona, D. Juan Antonio Moguel ta Urkiza, Markiñan abade izaniko euskalzale andiak bizkaiko euskeran eguiñikoa.

Bata zein bestea, 1,50 pesetan.

1897 ta 1899-garren urteetako Euskalzale

Berreun da zortzi orri-dun liburu ederrak. Gaur-arte ezta arguitaratu euskeraz euren esteria edo tamañuko libururik. Edergarri edo *ilustraziño*, kanta edo musika, irakurgai, ipiñ, ikaskizun, chirristada, bertso, izkiri-miri, ta osterantzeko irakurkizunetan ezin esan-ala daukeez liburu onek.

Gaur egunean Euskal-errian daukaguzan eskritore guenak lagundu eben Euskalzen orriak ornidu ta beteten; gogoratu beite, bada, liburu onen halioa.

Ondo moldatuak eta onio azala ezarrita dagoz eurak. Bakocha 7,50 pesetan.

Chirristadak

Chirrist-ek «Euskalzale»-n arguitaratu zituan irakurkizun barregarriak liburuchu baten polito polito batuta dagoz.

Gure suskritoirentzat sei erlean; besteentzat peseta bi.

Bein da betiko

Azkue abadeak eguiñiko irakurguei ederra. 64 orri-dun liburua, peseta bat.

IBAIZABAL

BIZKAITARREZ ETA GUIPUZKOARREZ EGUIÑA

Euskalerrian 3 peseta urtean

Erdalerrian 6 » »

Guei edo numero bakocha, chakur chiki bat

Astean Asteangoa da, ta igandeetan edo domeketan urteten dau

Suskriziño lekua.—Bilbon, Dendari kalean (calle de la Tendería), 19.

Juan José Astuy=renean

Redakziñoa - Bilbon, "Fiboli letra B, 2.º derecha"

Iragarriak

1.º orrrialdean peseta 1 lerroa

3.º » » 0,20 »

4.º » » 0,15 »

Beste klaseetako iragarriak itundu edo conbenidu bearrekoak izango dira

Aurretik pagau bear dira, bai suskriciñoak eta bai iragarriak